

УДК 811'373.7

Ірина ПАТЕН,

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри мовної та міжкультурної комунікації Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) irynapaten@i.ua

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗІСТАВЛЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО СКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ, ПОЛЬСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

У статті визначено лінгвокультурологічні засади зіставлення фразем у сучасному мовознавстві; розглянуто основні поняття лінгвокультурології (культурна конотація, концепт), з'ясовано, що лінгвокультурологічний підхід до вивчення фразеологізмів – це основа теоретико-методологічного інструментарію дослідження, яка встановлює когеренцію мовознавства та широкого культурологічного знання у виявленні та інтерпретації взаємодії культурних та вербальних кодів у системі антропоцентричних відношень: людина – мова – культура; виявлено взаємодію мови й культури крізь призму культурно-національної свідомості та її фразеологічної презентації; зазначено, що в лінгвокультурологічній парадигмі дослідження фразеологічні одиниці розглядаються у зв'язку з міфологічними уявленнями, ритуалами народу, культурними стереотипами і виступають як своєрідні семіотичні коди, що дозволяють проникнути в історію, культуру, менталітет нації, і розглядаються як ментальне утворення, марковане етносемантичною специфікою; проаналізовано концепт у рамках проблеми «мова – свідомість – культура».

Ключові слова: *лінгвокультурологія, фразеологічна одиниця, мова, культура, культурна конотація, символ, архетип, міфологема, концепт, стереотип, еталон.*

Лит. 13.

Iryna PATEN,

Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer of Language and Intercultural Communication Department Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) irynapaten@i.ua

LINGUISTIC AND CULTURAL BASES OF COMPARISON OF UKRAINIAN, RUSSIAN, AND ENGLISH PHRASEOLOGICAL

The article focuses on the linguistic and cultural bases of comparison phrases in modern linguistics; it has been considers the key concepts of linguistics, such as cultural connotation, concept; it has been clarified that linguistic and cultural approach to the study of phraseology – is the basis of theoretical and methodological research tools

that sets broad coherence linguistics and cultural knowledge in the detection and interpretation of cultural interaction and verbal codes in the system anthropocentric relationships: people – language – culture; the interaction of language and culture through the prism of cultural and national identity and its phraseology presentation has been detected in the article; it has been clarified that the phraseological units in linguistic and cultural paradigm considered in connection with the mythological beliefs, rituals people, cultural stereotypes and serve as a kind of semiotic codes that allow to penetrate into the history, culture and mentality of the nation and it has been considered as mental formation, marked specificity of etnosemantics; the author considers the concept as part of the problem «language – consciousness – culture».

Keywords: linguistics, phraseological unit, language, culture, cultural connotation, character archetype, mythology, concept, stereotype, pattern.

Ref. 13.

Ирина ПАТЕН,

*кандидат филологических наук, старший преподаватель
кафедры языковой и межкультурной коммуникации
Дрогобычского государственного педагогического университета
имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) irynapaten@i.ua*

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОПОСТАВЛЕНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОГО СОСТАВА УКРАИНСКОГО, РУССКОГО, ПОЛЬСКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ

В статье определены лингвокультурологические основы сопоставления фразем в современном языкознании; рассмотрены ключевые понятия лингвокультурологии (культурная коннотация, концепт); установлено, что лингвокультурологический подход к изучению фразеологизмов – это основа теоретико-методологического инструментария исследования, которая устанавливает когеренции языкознания и широкого культурологического знания в выявлении и интерпретации взаимодействия культурных и вербальных кодов в системе антропоцентрических отношений: человек – язык – культура; выявлено взаимодействие языка и культуры сквозь призму культурно-национального сознания и его фразеологической презентации; указано, что в лингвокультурологической парадигме исследования фразеологические единицы рассматриваются в связи с мифологическими представлениями, ритуалами народа, культурными стереотипами и выступают как своеобразные семиотические коды, позволяющие проникнуть в историю, культуру, менталитет нации, и рассматриваются как ментальное образование, маркированные этносемантической спецификой; проанализирован концепт в рамках проблемы «язык – сознание – культура».

Ключевые слова: лингвокультурология, фразеологическая единица, язык, культура, культурная коннотация, символ, архетип, мифологема, концепт, стереотип, эталон.

Лит. 13.

Постановка проблеми. Антропоцентричний підхід до вивчення мови уможливив виникнення багатьох нових напрямів лінгвістичної науки: когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, психолінгвістики, соціолінгвістики, етнопсихолінгвістики, лінгвопрагматики, етнолінгвістики та ін. Вивчення мовних феноменів цими мовознавчими дисциплінами відбувається на рівні відношень «мова й мислення», «мова й суспільство», «мова і культура». Природна мова розглядається як найважливіший засіб дослідження пізнавальних і мисленневих механізмів людської свідомості, акумуляції та передачі соціокультурних знань.

Пошук нових шляхів дослідження мови й культури зумовив усвідомлення необхідності лінгвістичного аналізу національної ментальності, коли у процесі зіставлення виявляється концептуальний зміст мовних одиниць, які відображають специфічний тип сприйняття навколишнього світу та традицій національної культури. Розуміння мови як «проміжного світу» між суб'єктом пізнання та об'єктивною реальністю дає можливість розглядати мову як унікальну колекцію результатів конкретних пізнавальних актів, що мали місце в історичній емпіриці етносу, за допомогою якого звичайна людина, не творець культурних цінностей, сама входить у культуру, а в деяких випадках впливає на неї [10, 43].

Аналіз досліджено. В останні роки з'явилась велика кількість наукових праць, присвячених опису національної мови через дослідження розумово-мовленнєвої діяльності її носіїв, що нерозривно пов'язано з національною ідентичністю та культурою мовної особистості. Це, насамперед, роботи українських (І. Голубовська, В. Жайворонок, В. Кононенко, Т. Радзівська, О. Селіванова, О. Тищенко), російських (М. Алейфіренко, Н. Арутюнова, С. Воркачов, В. Воробйов, В. Карасик, С. Кошарна, В. Красних, Ю. Степанов, В. Телія) та польських (А. Вежицька, Є. Бартмінський) мовознавців. Наукові праці цих учених стали базою для виникнення лінгвокультурології як самостійного напрямку дослідження. Учені аналізують проблеми співвідношення мови й культури, культурної ідентифікації, різні підходи до питань лінгвоконцептології, концепту, методики концептуального аналізу [9]: обґрунтовують поняття лінгвокультурами як одиниці, що синтезує елементи мови та культури; узагальнюють та систематизують різні концепції проблеми «мова та культура» [3], висвітлюють теоретичні засади лінгвокультурології, описують народну фразеологію в культурології [4]. Російський мовознавець С. Тер-Минасова порівнює мову із дзеркалом, що відображає дійсність і створює свою картину світу, специфічну для кожної мови [13, 7]. «Завдання лінгвокультурології – експлікувати культурну значу-

щість мовної одиниці (тобто «культурні знання») на основі зіставлення прототипної ситуації фразеологізму чи іншої мовної одиниці, його символічного прочитання з тими «кодами» культури, які відомі чи можуть бути запропоновані носію мови лінгвістом» [7, 10–11]. Ширше розуміє завдання лінгвокультурології В. Шаклеїн і вбачає «у розгляді феноменів мови та культури, які зумовлюють один одного, що передбачає, перш за все, багатоаспектність проблематики лінгвокультурології, можливість різних системних підходів до вирішення лінгвістичних питань» [12, 138].

Мета дослідження – з'ясувати лінгвокультурологічні засади зіставлення фразеологічних одиниць слов'янських та германської мов і проаналізувати ідею взаємозв'язку мови і культури як основу лінгвокультурологічного підходу.

Виклад основного матеріалу. Зародженню лінгвокультурології, у руслі якої мова досліджується як феномен культури, її умова та продукт, а також аналізується взаємодія мови й культури за рахунок виокремлення систем, що втілюють і представляють культурні цінності, сприяв антропологічний підхід до аналізу мовних явищ. М. Алефіренко визначає сучасну лінгвокультурологію як наукову дисципліну, що вивчає: а) способи і засоби репрезентації у мові об'єктів культури; б) особливості представлення у мові менталітету певного народу; в) закономірності відображення в семантиці мовних одиниць ціннісно-сміслових категорій культури. Таке визначення лінгвокультурології уможливило твердження, що шлях до розуміння культури відкривається мовною семантикою у двох її класичних напрямках – ономасіологічному (для вивчення закономірностей фіксації етноспецифічного у номінації ментальних одиниць) та семасіологічному (для накопичувального та систематизуючого опису специфічних ознак у смислового змісті конкретних культурних концептів) [1, 21].

Культура є багатоаспектною категорією в сучасній науці і, відповідно, має багато тлумачень. Вона розуміється як сукупність усіх форм діяльності суб'єкта у світі, побудована на системі установок, цінностей і норм, зразків та ідеалів, як спадкова пам'ять колективу. Культура – «це зібрання «правил гри» колективного буття, набір способів соціальної практики, що зберігаються у соціальній пам'яті колективу, які розроблені людьми для соціально значущих практичних і інтелектуальних дій» [7, 16–17]. Принципово важливим для лінгвокультурології є те, що взаємний вплив мови і культури відбувається на рівні свідомості, де культурна інформація обробляється і систематизується; свідомість визначає вибір мовних засобів, що експлікують цю інформацію у конкрет-

ній комунікативній ситуації. Саме тому будь-яке лінгвокультурологічне дослідження є одночасно і когнітивним. Отож, культуру можна розглядати як простір культурних смислів, або ціннісного змісту, який людина напрацьовує у процесі світорозуміння, та кодів, або вторинних знакових систем, у яких використовуються різні матеріальні і формальні засоби для позначення таких культурних смислів. Ціннісний зміст, що набувається в культурі та кодується різними засобами, становить картину світу, у якій розкривається світогляд певного соціуму. Мова є універсальним, базовим кодом, у мові культура знаходить знаки для втілення своїх смислів, що мають ціннісний зміст. Відношення між мовою і культурою можна розглядати як відношення частини і цілого. Мова може сприйматися як компонент культури і як її знаряддя. Однак мова автономна стосовно культури загалом і розглядається у традиційній лінгвістиці як незалежна семіотична система, тобто окремо від культури [8, 17].

На перетині мови і культури зароджуються такі мовні знаки як фразеологізми. У рамках семантико-лінгвокультурологічної парадигми дослідження фразеологічний склад розуміється як відображення національної свідомості лінгвокультурної спільноти, а настанови, закладені у ньому, певною мірою нав'язують носіям мови культурно-національне світосприйняття. У лінгвокультурологічній парадигмі дослідження фразеологічні одиниці розглядаються у зв'язку з міфологічними уявленнями, ритуалами народу, культурними стереотипами. Фразеологізми виступають як своєрідні семіотичні коди, що дозволяють проникнути в історію, культуру, менталітет нації.

Знаково-текстова природа фразеологізмів надає їм статус особливих мовних знаків і зумовлює необхідність їхнього дослідження у рамках антропологічної парадигми, згідно з якою у центр уваги лінгвістичних студій переміщається людський фактор у мові vs мовний фактор у людині. Фразеологічний корпус мови – особливо важливий матеріал для вивчення цієї взаємодії, оскільки у ньому концептуалізовано не тільки знання про власне людську, наївну картину світу та усі типи ставлення суб'єкта до її фрагментів, але й запрограмовано участь цих мовних сутностей разом з їхнім уживанням у міжгенераційній трансляції еталонів та стереотипів національної культури [11, 9]. Фразеологічні одиниці виникають не стільки для того, щоб описувати світ, скільки для того, щоби його інтерпретувати, оцінювати і виражати до нього суб'єктивне ставлення [7, 82].

Лінгвокультурологічний підхід до вивчення фразеології спрямований на дослідження співвіднесення фразеологізмів та знаків культури, у зв'язку з чим актуалізується значення системи еталонів, символів, сте-

реотипів тощо для опису культурно-національної специфіки фразеологічної системи. Оскільки кожний носій мови є і носієм культури, мовні знаки набувають здатності виконувати функцію знаків культури і таким чином є засобом представлення її основних установок. Саме тому мова здатна відображати культурно-національну ментальність її носіїв [7, 63]. Спілкування з носіями мови, крізь призму єдності мови і культури, можна розглядати як діалог відповідних культур. Це дозволяє фразеологізмам накопичувати і закріплювати у своїй семантичній структурі багатство суспільного досвіду багатьох поколінь людей, особливості національно-культурного світобачення і світорозуміння.

Базовим для лінгвокультурології є поняття культурної конотації – інтерпретації денотативного або образно-мотивованого аспектів значення у категоріях культури, яка (конотація) визначається цінностями певної культури і виникає як результат інтерпретації асоціативно-образної основи фразеологізмів через співвіднесення її з культурно-національними стереотипами, при цьому задає образну структуру слова; стереотипність використання об'єкта (*коза* – символ дурості, цікавості, *вітер* – символ швидкості, *ноги* – ходіння тощо); традиції семантичного використання лексеми (н-д, конотації вічності у значенні слова «*світ*», величі – «*суд*», таємничості, містичності – «*могила*», «*відьма*» тощо); історичні, політичні, релігійні контексти лексеми; етимологічну пам'ять слова (прикметник *правий* має стереотипну конотацію «хороший, чесний, надійний»). Важливим є також і денотативний аспект (наприклад, в англ. мові фразема «*to do a Bannister*» зі значенням «рухатись надзвичайно швидко», у якій денотат «*Bannister*» (ім'я атлета-бігуна, який у травні 1954 року вперше подолав дистанцію довжиною в одну милю за чотири хвилини) є носієм позитивної культурної інформації, оскільки асоціюється з перемогою англійця у спортивних змаганнях; в українській – «*живуть як Кайдашева сім'я*» зі значенням «сваритися», де денотат «Кайдашева» є носієм негативної інформації, у російській – «*мели Емеля, твоя неделя*» значення «пустослів'я», в польській – «*kazda Dorota ma swoje klopota*» (у польському фразеологічному фонді ім'я *Dorota* було синонімом жінки легкої поведінки) тощо.

Однак у більшості фразеологізмів культурна інформація виявляється дещо інакше. Її можна отримати із внутрішньої форми фразеологізму, оскільки остання містить «сліди» культури – міфи, архетипи, традиції, інформацію про історичні події та елементи матеріальної культури. Так, російська фразеологічна одиниця *бес несёт (понёс) кого, что* вживається на позначення швидкої ходи, бігу, переміщення, але має стилістичне забарвлення «несхвально», відповідно, негативну конотацію, оскільки

нечиста сила – це результат відображення стереотипних уявлень народу про спосіб пересування такої міфічної істоти, як чорт. В англійській міфологічній традиції кажани асоціювались із відьмами та окультними науками, вважалось, що вони породжувались у казанах пекла: *like a bat out of hell* – «fast and impetuously» має негативну конотацію [8].

Отож у самому формуванні фразеологізмів, у відборі образів простежується їхній зв'язок з культурно-національними стереотипами та еталонами. Ця інформація згодом виявляється у конотаціях, які відображають зв'язок асоціативно-образної основи з культурою (еталонами, символами, стереотипами) [7, 83].

Тільки при співвіднесенні самого образного змісту, що виявляється у буквальному розумінні фразеологізмів, з символами, архетипами, міфологемами, концептами, стереотипами, еталонами національної культури та його інтерпретації у цьому просторі матеріальної, соціальної або духовної культури відкривається і культурно значущий смисл самого образу [11, 231].

Символ як специфічний фактор соціокультурного кодування інформації і одночасно – як механізм передачі цієї інформації об'єднує різні плани реальності у єдине ціле. Символ, закодований у контекст різних культур, має у них різний зміст. Наприклад, *ніс* – символ уразливого місця людини: *водить за нос, прищемить нос* тощо; або ж як засіб реагування: *крутить носом* – «выражать несогласие», *воротить нос* – «выражать презрение» [7, 99]. Символіка має як суспільний характер: червоний колір – символ заборони, попередження, небезпеки, зелений колір – символ дозволу, свободи дії, так і суто національний: росіяни визнають червоний символом комунізму, поляки – кохання і сексу, а зелений асоціюють з надією.

Архетип – це генетично фіксовані стародавні образи і соціально-культурні ідеї, які є надбанням «колективного несвідомого» і лежать в основі творчості, це такі первинні образи й ідеї, що втілюються у вигляді символів у міфах і віруваннях, у творах літератури та мистецтва: *ліс, поле, море, народження, смерть, одруження* тощо. Чисті архетипи трапляються у міфології та фольклорі. Проте, коли йдеться про міфологеми у фразеологізмах, зазвичай термін «міфологема» стає синонімом «архетипу» [7, 101]. Словесні архетипи позбавлені яскравої етномовної метафоричності, характеризуються стійкою «консервативною» семантикою, відповідно, забезпечують зв'язок традиційних образів та мотивів (*світового дерева, гори*), що переходять від покоління до покоління.

Міфологема є одиницею міфологічної картини світу, що об'єктивує концепти надприродного відображення дійсності та реалізується у про-

сторово-часових рамках лінгвокультурної ситуації. Міфологеми можуть належати культурі взагалі і відображати загальні особливості міфологічного мислення, що збереглися і в сучасному суспільстві (*велепень, гном*) завдяки взаємному впливу культур і стереотипному відображенню нереального у всіх народів. Такі інтернаціональні міфологеми є лише частиною міфологічної концептосфери. У конкретній міфологічній картині світу вони набувають специфічних характеристик та варіюються в залежності від конкретної лінгвокультурної ситуації, тому значну частину персонажів міфології складають образи надприродних істот, яким притаманні національно-культурні особливості. Їхнє вивчення особливо цікаве у плані виявлення специфіки національної свідомості у процесі актуалізації фантазії певного етносу. Так, міф про те, що Лиса гора – це місце, де збирається вся нечисть, відповідно, вважається «нечистим», а тому «чужим», ворожим для людини місцем, відображається не стільки у значенні, скільки в культурній конотації фразеологізму *летіти (нестися) як з Лисої гори* – «дуже швидко бігти», який конотує ідею «чужого простору», що виявляється у несхвальному ставленні до позначуваного.

Феномен «стереотип» розглядаємо як модель дії, поведінки, що «впливає на свідомість індивіда», виконує роль «глибинного регулятора процесів сприйняття та пізнання». Це знаки, що вербально фіксують опремечені потреби конкретної соціальної групи, етносу, національно-культурного ареалу. В. Маслова вважає стереотипом не тільки судження, але й будь-яке стійке порівняння, що складається з декількох слів [7, 109]. На її думку, вживання таких стереотипів, як *втікає, як від вогню; біжить, наче до каші; go like fire and tow* полегшує та спрощує спілкування, оскільки економить сили комунікантів. В. Красних розглядає стереотип як «уявлення» фрагмента навколишньої дійсності, фіксовану ментальну «картинку», що є результатом відображення у свідомості особистості «типового» фрагмента реального світу, інваріант певної ділянки картини світу [5, 178] і виокремлює два типи стереотипів: стереотипи поведінки і стереотипи уявлення. Стереотипи поведінки закріплені у свідомості у вигляді штампів, які рекомендують певну комунікативну поведінку, тобто виконують прескриптивну функцію. Стереотипи-уявлення зберігаються у вигляді кліше і функціонують як еталони. Вони «передбачають не стільки саму поведінку, скільки набір асоціацій і зумовлюють мовну форму, що їх виражає виконуючи предикативну функцію» [5, 180]. Так, на стереотипних уявленнях про поведінку тварин у певних ситуаціях побудовані такі компаративні фразеологічні одиниці на позначення дуже повільного руху: *дибає, як муха в сметані; лізе, як муха по соломі; лізе, як жаба по болоті // quick as a*

snail crawling through tar. Стереотипна поведінка людини у ситуаціях, коли їй потрібно виконати певну дію дуже швидко, уможливила виникнення таких компаративних фразем на позначення швидкого руху, як: *біжить, як швець з чобітьми на базар; спішить, як голій до бані; run as quick as a lamplighter*.

Еталон – це характерологічна образна підміна ознак людини або предмета якоюсь реалією – персоною, натуральним об'єктом, річчю, які стають знаком домінуючої в них, з погляду побутово-культурного досвіду, властивості [11, 242]. Оскільки побутово-культурний досвід етносів різний, то у виборі образа-еталона виявляється специфіка асоціативного мислення і національної психології окремих націй. Стійкі порівняльні звороти виступають засобом освоєння дійсності, що пізнається емпірично [11, 241], є перетвореною формою діяльності, характерної для певної спільноти і містять оцінні еталони тієї чи тієї лінгвокультурної спільноти. Мотивованість вибору образа-еталона, який лягає в основу образно-мотиваційної структури фразеологічного порівняння, зумовлюється тим, яка з ознак у ньому актуалізується.

Виконуючи функції культурних знаків, фразеологізми здатні відображати культурну самосвідомість нації. Цим визначається можливість дослідження ментальних конструктів через фразеологічні репрезентації. Фразеологічні одиниці тісно пов'язані з концептами, оскільки фразеологія утримується у мові протягом віків, представляючи культуру народу, формує картину світу носіїв мови, так як містить результати культурного досвіду етносу. Дослідження культурних особливостей концептів, представлених фразеологічними одиницями, у зіставному аспекті уможливує виявлення як системи оцінок та цінностей, необхідних для дослідження міжкультурних відмінностей, так і своєрідність менталітету та світорозуміння людей.

Концепти утворюються у процесі мисленнєвого конструювання (концептуалізації) предметів і явищ оточуючого світу і відображають зміст знань і досвіду людини, отриманих нею в результаті практичної і пізнавальної діяльності, у вигляді певних одиниць, «квантів» знання [2, 23–24]. Концепт має багатокомпонентну структуру, яку можна виявити за допомогою аналізу мовних засобів її репрезентації; він вербалізується і стає частиною семантичного простору мови, отримуючи для свого вираження систему мовних знаків. Факт омовлення концепту свідчить про його актуальність для мовного колективу. Отож концепт розуміється як одиниця невербального у своїй основі мислення, а лексичні та фразеологічні одиниці мови – як засіб опредмечування, вербалізації, об'єктивації концепту.

Лінгвокультурологічний підхід до розуміння концепту полягає в тому, що концепт визнається базовою одиницею культури і розглядається як ментальне утворення, марковане етносемантичною специфікою, що є закономірним кроком у становленні антропоцентричної парадигми гуманітарного, зокрема лінгвістичного знання. Лінгвокультурологічний підхід розглядає концепт у рамках проблеми «мова – свідомість – культура», з погляду його місця в системі цінностей в житті людини, етимології, історії, асоціацій, які він викликає.

Лінгвокогнітивний і лінгвокультурологічний підходи не виключають один одного: концепт як ментальне утворення у свідомості індивіда є виходом на концептосферу соціуму, тобто на культуру; а концепт як одиниця культури є фіксацією колективного досвіду, який стає надбанням індивіда.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. З погляду лінгвокультурологічного аспекту культурно-національна специфіка фразем вбачається в тому, що вони містять комплекс наївних уявлень носіїв мови про певний еталон, стереотип, концепт національної культури. У сучасній лінгвістиці лінгвокультурологічна парадигма тісно пов'язана з когнітивно-інтерпретаційною парадигмою дослідження, в аспекті якої фразеологічна одиниця розуміється як мікротекст, що структурується у процесі інтерпретації носієм мови усіх типів семантичної інформації фразеологізму в семантичному просторі культурного знання, що належить суб'єкту мовного спілкування. У межах зазначеної парадигми виокремлюються такі типи когнітивних процедур, що співпадають з макрокомпонентами значення фразеологічних одиниць: денотативна обробка, що оперує знаннями про властивості позначуваного; оцінна – інтерпретація позначуваного з позицій ціннісної картини світу; мотиваційна – операції з уявними гештальт-структурами; емотивна – емоційно-оцінна реакція на образну гештальт-структуру як відбиток емоцій, що були пережиті; стилістична – операції соціального маркування умов мовлення.

Перспективами подальшого дослідження лінгвокультурологічних засад зіставлення фразеологічних одиниць необхідно вважати глибший і детальніший аналіз фразем слов'янських та германської (англійської) мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология : Ценносно-смысловое пространство языка : учебное пособие / Николай Фёдорович Алефиренко. – М. : Флинта, 2010. – 288 с.

2. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика (курс лекций по английской филологии) / Николай Николаевич Болдырев. – Тамбов : Изд-во Тамбовского гос. ун-та, 2000. – 123 с.
3. Ворбьев В. В. Лингвокультурология. – М., : Издательство РУДН, 2008. – 340 с.
4. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія. – К. : Вища школа, 2008. – 328 с.
5. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика і лінгвокультурологія : курс лекцій / Виктория Владимировна Красных. – М. : Гнозис, 2002. – 284 с.
6. Левченко О. П. Фразеологічна символіка : лінгвокультурологічний аспект : монографія / Олена Петрівна Левченко. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 352 с.
7. Маслова В. А. Лингвокультурология : учебное пособие [для студ. высш. учеб. завед.] / Валентина Авраамовна Маслова. – М. : Изд. центр «Академия», 2001. – 208 с.
8. Патен І. М. Фразеологічні одиниці зі значенням руху (на матеріалі української, російської, польської та англійської мов) : монографія // Ірина Михайлівна Патен. – Дрогобич : Посвіт, 2013. – 120 с.
9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Напрями та проблеми. – Полтава, 2008. – 712 с.
10. Степанов Ю. С. Константы : Словарь русской культуры / Юрий Сергеевич Степанов. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Академический проект, 2001. – 990 с.
11. Телия В. Н. Русская фразеология : семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты : монография / Вероника Николаевна Телия. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.
12. Шаклеин В. М. Становление и развитие теории лингвокультурной ситуации в лингвокультурологических исследованиях // Язык и культура. Культурологический компонент языка. – К., 1998. – Т. 2. – С. 137–140.
13. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. – М., 2000. – 262 с.

REFERENCES

1. Alefeyenko N. F. Lnhvokul'turolohiyya : Tsennosno-smyslovoe prostranstvo yazyka : uchebnoe posobyie / Nikolay Fëdorovich Alefeyenko. – M. : Flynta, 2010. – 288 s.
2. Boldyrev N. N. Kohnytyvnaya semantyka (kurs lektsyy po anhllyskoy fylolohiyy) / Nykolay Nykolaevych Boldyrev. – Tambov : Yzd-vo Tambovskoho hos. un-ta, 2000. – 123 s.
3. Vorb'ev V. V. Lnhvokul'turolohiyya. – M., 2008. – 340 s.
4. Kononenko V. I. Ukrayins'ka lnhvokul'turolohiya. – K., 2008. – 392 s.
5. Krasnykh V. V. Etnopsikholingvistika i lingvokulturologiya : kurs lektsyy / Vyktoryya Vladymyrovna Krasnykh. – M. : Hnozys, 2002. – 284 s.
6. Levchenko O. P. Frazeolohichna symbolika : lnhvokul'turolohichnyy aspekt : monohrafiya / Olena Petrivna Levchenko. – L'viv : LRIDU NADU, 2005. – 352 s.

7. Maslova V. A. Lymphvokul'torolohyya : uchebnoe posobyе [dlya stud. vyssh. ucheb. zaved.] / Valentyna Avraamovna Maslova. – M. : Yzd. tsentr «Akademyya», 2001. – 208 s.

8. Paten I. M. Frazеolohichni odynytsi zi znachennyam rukhu (na materialy ukrayins'koyi, rosiys'koyi, pol's'koyi ta anhliys'koyi mov) : monohrafiya // Iryna Mykhaylivna Paten. – Drohobych : Posvit, 2013. – 120 s.

9. Selivanova O. O. Suchasna lindhvistyka. Napryamy ta problemy. – Poltava, 2008. – 712 s.

10. Stepanov Yu. S. Konstanty : Slovar' russkoy kul'tury / Yuryy Serheevych Stepanov. – 2-e yzd., yspr. y dop. – M. : Akademycheskyy proekt, 2001. – 990 s.

11. Telya V. N. Russkaya frazeolohyya : semantycheskyy, prahmatycheskyy y lindhvokul'turolohycheskyy aspekty : monohrafiya / Veronyka Nykolaevna Teliya. – M. : Shkola «Yazyky russkoy kul'tury», 1996. – 288 s.

12. Shakleyn V. M. Stanovlenye y razvytye teoryy lindhvokul'turnoy sytuatsyy v lindhvokul'turolohycheskykh yssledovanyyakh // Yazyk y kul'tura. Kul'turolohycheskyy komponent yazyka. – K., 1998. – T. 2. – S. 137–140.

13. Ter-Mynasova S. H. Yazyk y mezhkul'turnaya kommunykatsyya / S. H. Ter-Mynasova. – M., 2000. – 262 s.